

Talmud Torah di'Yachid, Talmud Torah di'Rabbim - Teaching Individuals, Creating Community

1) מגילה ג. - ג, עם פי' רש"י

והשתא דאמרת מדינה ומדינה ועיר ועיר לדרשה משפחה ומשפחה למאי אתא אמר רבי יוסי בר חנינא להביא משפחות כהונה ולויה שמבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה דאמר רב יהודה אמר רב כהנים בעבודתן ולוים בדוכן וישראל במעמדן כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה תניא נמי הכי כהנים בעבודתן ולוים בדוכן וישראל במעמדן כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה קל וחומר מעבודה ומה עבודה שהיא חמורה מבטלין תלמוד תורה לא כל שכן ועבודה חמורה מתלמוד תורה והכתיב ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו [וגו'] וישתחו (לאפיו)... אמר לו אמש בטלתם תמיד של בין הערבים ועכשיו בטלתם תלמוד תורה אמר לו על איזה מהן באת אמר לו עתה באתי מיד וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק אמר רבי יוחנן מלמד שלן בעומקה של הלכה ואמר רב שמואל בר אבניא גדול תלמוד תורה יותר מהקרבת תמידין שנאמר עתה באתי לא קשיא הא דרביים והא דיחיד.

וישראל במעמדן. עומדין על תמידי צבור בשעת הקרבן כדתן במסכת תענית (דף כו.) תשמרו להקריב לי במועדו היאך שומר אם אינו עומד על גביו תיקנו נביאים הראשונים כ"ד משמרות על כל משמר ומשמר היה מעמד כו'. **והיכי עביד הכי.** שהשתחוה לו דכתיב ויפול על פניו וישתחו: **אמש ביטלתם כו'.** בתשובה שהשיבו עתה באתי אנו למדין תחלת דברי המלאך האשימן בשני דברים אמש כלומר כשהעריב היום היה לכם להקריב תמיד הערב ובטלתם אותו ונסתהיתם במארב העיר חנם שאין זמן מלחמה בלילה [משתחשך]: **ועכשיו.** שהוא לילה היה לכם לעסוק בתורה שהרי אינכם נלחמים בלילה: **עתה באתי.** על של עכשיו: **מיד וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק.** לא באותו הלילה כתיב אלא בלילה שצר על העי והכי קאמר מיד חזר יהושע מדבריו וכשבא לילה אחר במצור עסק בתורה: **הא דרביים.** דהתם כל ישראל הוו:

2) יהושע ה:ג - ט"ו

יג ויהי, בהיות יהושע ביריחו, וישא עיניו וירא, והנה איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו; וילך יהושע אליו ויאמר לו, הלנו אתה אם-לצרינו. יד ויאמר לא, כי אני שר-צבא-ה'--עתה באתי; ויפל יהושע אל-פניו ארצה, וישתחו, ויאמר לו, מה אדני מדבר אל-עבדו. טו ויאמר שר-צבא ה' אל-יהושע, של-נעלך מעל רגלך, כי המקום אשר אתה עומד עליו, קדש הוא; ויעש יהושע, כן.

3) תוספות מגילה ג. ד"ה אמש, עתה

אמש בטלתם תמיד של בין הערבים. קשה אמאי בטלוהו בשלמא תלמוד תורה בטלו לפי שהיו צרים על העיר כל ישראל אבל הכהנים אמאי לא היו מקריבים התמיד וי"ל לפי שהארון לא היה במקומו כדאמר פרק הדר (עירובין דף סג:) והכהנים נושאים את הארון וא"ת והיכי משמע לישנא דקרא דבטלו התמיד ותלמוד תורה ויש לומר דה"פ מדקאמר הלנו אתה הכי קאמר בשביל תלמוד תורה באת דכתיב תורה צוה לנו אם לצרינו או בשביל הקרבנות שמגינים עלינו מצרינו:

עתה באתי. פי' ריב"ן על תלמוד תורה באתי דכתיב ביה ועתה כתבו לכם [את] השירה הזאת (דברים לא) :

4) רמב"ם הל. מגילה א:א

קריאת המגילה בזמנה מצות עשה מדברי סופרים. והדברים ידועים שהיא תקנת הנביאים. והכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים וגרים ועבדים משוחררים. ומחנכין את הקטנים לקרותה. ואפילו כהנים בעבודתן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה. וכן מבטלים תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה קל וחומר לשאר מצות של תורה שכולן נדחין מפני מקרא מגילה. ואין לך דבר שנדחה מקרא מגילה מפניו חוץ ממת מצוה שאין לו קוברין שהפוגע בו קוברו תחלה ואחר כך קורא:

5) יהושע ח:ג - י"ז

ג ויקם יהושע וכל-עם המלחמה, לעלות העי; ויבחר יהושע שלשים אלף איש, גבורי החיל, וישלחם, לילה. ד ויצו אתם לאמר, ראו אתם ארבים לעיר מאחרי העיר--אל-תרחיקו מן-העיר, מאד; והייתם כלכם, נכנים. ה ואני, וכל-העם אשר אתי, נקרב, אל-העיר; והיה, כפי-יצאו לקראתנו כפי-אשר בראשנה, ונסנו, לפניכם. ו ויצאו אחרינו, עד התיקנו אותם מן-העיר--כי יאמרו, נסים לפנינו כפי-אשר בראשנה; ונסנו, לפניכם. ז ואתם, תקמו מהאורב, והורשתם, את-העיר; ונתנה ה' אלקיכם, בידכם. ח והיה כתפושכם את-העיר, תציתו את-העיר באש--כדבר ה', תעשו; ראו, צייתי אתכם. ט וישלחם יהושע, וילכו אל-המארב, וישבו בין בית-אל ובין העי, מים לעי; וילן יהושע בלילה ההוא, בתוך העם. י וישכם יהושע בבקר, ויפקד את-העם; ויעל הוא וזקני ישראל, לפני העם--העי. יא וכל-העם המלחמה אשר אתו, עלו ויגשו, ויבאו, נגד העיר; ויחנו מצפון לעי, והגי בינו ובין-העי. יב ויקח, כחמשת אלפים איש; וישם אותם ארב, בין בית-אל ובין העי--מים לעיר. יג וישימו העם את-כל-המחנה, אשר מצפון לעיר, ואת-עקבו, מים לעיר; וילך יהושע בלילה ההוא, בתוך העמק.

6) תוספות מגילה ג. ד"ה וילן

וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק. לא כתיב בהאי קרא כן אלא כשצר על יריחו כתיב וילן בלילה ההוא בתוך העם וכשצר על העי כתיב וילן בלילה ההוא בתוך העמק ודרך הש"ס הוא לקצר הפסוקים ולערבם יחד כמו ונתן הכסף וקם לו (ערכין דף לג.) :

(7) עירובין סג; עם פי' רש"י

דאמר ר' אבא בר פפא לא נענש יהושע אלא בשביל שביטל את ישראל לילה אחת מפריה ורביה שנאמר ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא וגו' וכתיב ויאמר (לו) כי אני שר צבא ה' עתה באתי וגו' אמר לו אמש ביטלתם תמיד של בין הערבים ועכשיו ביטלתם תלמוד תורה על איזה מהן באת אמר לו עתה באתי מיד וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק ואמר רבי יוחנן מלמד שהלך בעומקה של הלכה וגמירי דכל זמן שארון ושכינה שרויין שלא במקומן אסורין בתשמיש המטה א"ר שמואל בר איניא משמיה דרב גדול תלמוד תורה יותר מהקרבת תמידין דאמר ליה עתה באתי.

ויהי בהיות יהושע וגו'. מדכתיב וחרבו שלופה בידו מכלל דלפורענות בא ועתה באתי דקאמר ליה הכי קא"ל על עבירה של עכשיו באתי ומדאיצטריך למימר על של עכשיו מכלל דאכתי הוה אחריתי... והדבר מוכיח שעל עסקי תלמוד תורה הוכיחו מדכתיב קרא אחרניא במלחמה של עי שהיתה אחריה וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק ואמר ר' יוחנן מלמד שלן בעומקה של הלכה:

(8) תוספות עירובין סג: ד"ה מיד

מיד וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק. גרסינן וגרסינן נמי מלמד שהלך בעומקה של הלכה כו' ובמלחמת עי כתיב בפרשה אחרונה וילן אבל התם כתיב בתוך העם והא דקאמר מיד לאו לאלתר הוה אלא כשהופנה הלך בעומקה של הלכה אבל לבתר מעשה דמלאך טובא הוה:

(9) רד"ק יהושע ה:י"ד ד"ה עתה באתי

ויש בו דרש כי בא להפחידם על בטול תורה ועל שבטלו היום שעבר תמיד של בין הערבים אמר לו יהושע על איזה מהם באת אמר לו עתה באתי כלומר על בטול תורה שאתם בטלים עתה מיד וילן יהושע בתוך העמק שלן בעומקה של הלכה וזה הדרש רחוק כי אין שעת המלחמה שעת תלמוד תורה ועוד כי פסוק וילן יהושע הוא רחוק מזה הפרשה כי הוא במלחמת העי ועוד כי כותב הדרש הזה טעה בפסוק וילן כי ב' פסוקים הם וילן יהושע סופו בתוך העם והפסוק האחר וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק.

(10) ברכות י"ג:

ת"ר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד זו ק"ש של ר' יהודה הנשיא א"ל רב לר' חייא לא חזינא ליה לרבי דמקבל עליה מלכות שמים אמר ליה בר פחתי בשעה שמעביר ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים.

(11) תוספות הרא"ש ברכות י"ג: ד"ה בשעה

ואע"ג דמפסיקין לק"ש ומסתבר לומר שמפסיקין לקרות את כולה שמצוה לקרות את כולה, ה"מ כשאדם לומד לבדו אבל מי שלומד את הרבים די לו בהפסק פסוק ראשון.

(12) לחם משנה הל. מגילה א:א ד"ה וכן

וכן מבטלין תלמוד תורה. בפ"ק (דף ג') אמרו שמבטלין ת"ת ק"ו מעבודה ומה עבודה שהיא חמורה מבטלין ת"ת לא כ"ש ובגמ' הקשו דאדרבא ת"ת חמירא ואמר שם דת"ת דרבים חמירא מעבודה וא"כ נראה לכאורה דת"ת דרבים לא מבטלין מקמי מגילה כיון דלא ילפינן לה מעבודה וא"כ קשה על רבינו ז"ל למה אמר סתם מבטלין ת"ת ולא חילק בין יחיד לרבים. ונראה ודאי דאפילו ת"ת דרבים מבטלין והראיה דבגמרא שאלו שם מקרא מגילה ומת מצוה הי מנייהו עדיף ואנן קיי"ל דמת מצוה דוחה אפילו תלמוד תורה דרבים וא"כ אי תלמוד תורה דרבים דוחה מקרא מגילה מאי קמבעיא ליה השתא תלמוד תורה דרבים דדוחה מקרא מגילה מת מצוה דוחה אותה כל שכן מקרא מגילה שנדחית מפני מת מצוה אלא ודאי דאפילו תלמוד תורה דרבים נדחה מפני מקרא מגילה ולהכי קמבעיא ליה:

(13) מגן אברהם או"ח סי' תרפ"ז ס"ק ג'

שאין לך כו'. משמע דס"ל דאפי' ת"ת דרבים מבטלין ובגמ' משמע דלא מבטלין דרבים [כ"ה] וע' רד"ך ב"ג [עס"י תר"צ], וב"ח כ' ת"ת דרבים היינו של כל ישראל וכ"מ בתוס' בד"ה מ"מ עדיף וכו' ע"ש ומ"מ נ"ל דהא עכ"פ צריכין לקרות המגילה ומיהו יחיד צריך לבטל מלימודו ולילך לקרות בצבור אבל רבים לא שייך הא דאפי' כל יחיד לומד בפני עצמו מקרי רבים הואיל ומבטל כל א' וכ"מ בתוס':

(14) חתם סופר אורח חיים סימן תרפז

וכן משמע בתוספות בד"ה מת מצוה. נ"ב, גבי קרי ותני ומתני, ע"ש, וק"ל. והשתא קאמר כאן דמוכח שם בתוספות הנ"ל דכל יחיד בביתו מקרי רבים אם יתבטל, אם כן בטלת מצות מגילה, אלא על כרחך דעכ"פ צריכין לקרות, אלא דיחיד צריך להתבטל (מלילך) [ולילך] אל הציבור משום ברוב עם, כמו שכתבו התוספות גבי כהנים בעבודה. ואלו רבים, פירוש כל ישראל ביחד, לא שייך זה, שאין לך רוב עם יותר מהם. אבל פשיטא שעכ"פ יפסקו מלימודם למגילה. ואם כן שפיר כתב המחבר שאין לך דבר, וכלשון הרמב"ם [מגילה א, א], וק"ל:

(15) פי' הר"ן על הרי"ף מגילה ב: בד"ר ד"ה ישראל, מכאן

ישראל במעמדן. עומדין היו על קרבנות צבור בשעת הקרבתן כדאיתא במסכת תענית שמבטלין מעבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה אע"פ שיש שהות ביום לעבוד עבודה ואח"כ לקרות אפ"ה מבטלין מעבודתו כדי לשמוע מגילה בצבור ומיהו דוקא בשיכולים אח"כ להשלים העבודה הא לאו הכי ודאי אין מבטלין העבודה דאורייתא משום מגילה דרבנן: **מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה.** משום דבגמ' מסקינן דעבודה חמירא מתלמוד תורה דיחיד כלומר שאין ת"ת של כל ישראל:

16) בית הבחירה למאירי מגילה ג. ד"ה קריאת

וכן תלמוד תורה אפילו של רבים נדחה מפני מת מצוה ואע"פ שאין ת"ת נדחה מפני מקרא מגילה או מפני עבודה אלא של יחיד ר"ל כל ישיבה שהיא מתייחדת לרב אחד הא של רבים ר"ל שהם כנופיא של ישראל גדולה אין נדחית מפני מקרא מגילה ולא מפני הקרבת תמידין ואע"פ"כ נדחית מפני מת מצוה וי"א שאף תלמוד תורה של רבים נדחה מפני המגלה והם קורין ישיבתו של ר' תלמוד תורה דרבים מצד שהיה נשיא ואין שיטת הסוגיא מוכחת כן אא"כ היא ישיבה כללית לכל העם כענין האמור ביהושע.

17) דרישה אורח חיים סי' תרפ"ז ס"ק א'

ובענין חילוק שבין תלמוד תורה דרבים לתלמוד תורה דיחיד נראה דלא מיקרי תלמוד תורה דרבים רק כשכל ישראל הם ביחד כעין בענין יהושע שהיו כל ישראל ביחד ואמר המלאך עתה באתי על ביטול תלמוד תורה ותלמוד תורה כזה חמור מעבודה אבל תלמוד תורה שאינו של כל ישראל אפילו רבים נחשבים כיחיד ועבודה חמורה וכן משמע מלשון הר"ן שכתב שם (ב: ד"ה כאן) וזה לשונו מכאן סמכו של בית רבי משום דבגמרא מסקינן דעבודה חמירא מתלמוד תורה דיחיד כלומר שאינו תלמוד תורה של כל ישראל עכ"ל מבואר דכל שאינו תלמוד תורה של כל ישראל מקרי תלמוד תורה של יחיד וק"ל וכן משמע קצת מלשון רש"י שכתב הא דרבים דהתם כל ישראל היו עכ"ל ובזה ניחא דלא אשתמיט שום פוסק מלהודיע דתלמוד תורה של רבים אינו נדחה מפני מקרא מגילה ודוק:

18) שמות י"ט:ח - י"א

ח ויענו כל-העם ויחדו ויאמרו, כל אשר-דבר ה' נעשה; וישב משה את-דברי העם, אל-ה'. **ט** ויאמר ה' אל-משה, הנה אנכי בא אליך בעב הענן, בעבור ישמע העם בדברי עמך, וגם-בך יאמינו לעולם; ויגד משה את-דברי העם, אל-ה'. **י** ויאמר ה' אל-משה לך אל-העם, וקדשתם היום ומחר; וכבסו, שמלתם. **יא** והיו נכנים, ליום השלישי: כי ביום השלישי, ירד ה' לעיני כל-העם--על-הר סיני.

19) שמות ל"ה:ד - ה, כ

ד ויאמר משה, אל-כל-עדת בני-ישראל לאמר: זה הדבר, אשר-צוה ה' לאמר. ה קחו מאתכם תרומה, לה', כל נדיב לבו, וביאה את תרומת ה': זהב וכסף, ונחשת... **כ** ויצאו כל-עדת בני-ישראל, מלפני משה.

20) ויקרא י"ט:א - ב

א וידבר ה', אל-משה לאמר. **ב** דבר אל-כל-עדת בני-ישראל, ואמרת אליהם--קדשים תהיו: כי קדוש, אני ה' אלקיכם.

21) מדרש תנחומא קדושים ג'

(ג) [יט, א] דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו, מה ראה לומר הפרשה הזאת בכנוס, למה לא אמר דבר אל בני ישראל כשאר הפרשיות, אלא אל כל עדת בני ישראל= לפי שכל הדברות כלולים בה.

22) דברים ד:ט - י

ט רק השמר לך ושמר נפשך מאד, פן-תשכח את-הדברים אשר-ראו עיניך ופן-יסורו מלבבך, כל, ימי חייך; והודעתם לבניך, ולבני בניך. **י** ויום, אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחרב, באמר ה' אלי הקהל-לי את-העם, ואשמעם את-דברי: אשר ילמדון ליראה אתי, כל-הימים אשר הם חיים על-האדמה, ואת-בניהם, ילמדון.

23) דברים ל"א:י - י"ג

י ויצו משה, אותם לאמר: מקץ שבע שנים, במעד שנת השמטה--בחג הסכות. **יא** בבוא כל-ישראל, לראות את-פני ה' אלקיך, במקום, אשר יבחר: תקרא את-התורה הזאת, נגד כל-ישראל--באזניהם. **יב** הקהל את-העם, האנשים והנשים והטף, וגרך, אשר בשעריך--למען ישמעו ולמען ילמדו, ויראו את-ה' אלקיכם, ושמרו לעשות, את-כל-דברי התורה הזאת. **יג** ובניהם אשר לא-ידעו, ישמעו וילמדו--ליראה, את-ה' אלקיכם: כל-הימים, אשר אתם חיים על-האדמה, אשר אתם עברים את-הירדן שמה, לרשתה.